

RİSALE-İ NUR AÇISINDAN DUA VE UBUDİYYET KAVRAMLARI

Lügatte **dua**, "*Allah'a yalvarma, birini çağırma, bir yere gönderme*" mânâlarına gelir. **Ubudiyet ise**, "*Kulluk, kölelik, birine aşırı bağlılık*" demektir.² Dua, insan kalbinin Allah ile konuşması, Onun nimet ve yardımını istemesidir. İbadet insandan Allah'a doğru sonsuz bir konuşma yoludur. Namaz insanın Allah ile doğrudan alaka kurduğu bir ibadettir.

Dua, olağanüstü bir olay karşısında kulun Rabbine hitab etme düzeyine ulaşmasıdır.³

Allah'a ibadet etmek için yaratılmış olan insan kendini günah işlemekten her zaman koruyamaz. Bu açıdan zaman zaman Yaratan'ına yalvarmak, günahlarından tevbe ederek Ondan bağışlanmasını istemek durumundadır.⁴

Dua, Müslümanın şahsiyetinin gelişmesini ve sağlam karakterli olmasını sağlayan bir ibadettir.⁵ "*Ben öyle sağlam bir imana sahibim ki, Sen'den başka kimsenin önünde eğilmem. Sen benim Allah'ımsın, beni Sen yarattın*" duasını daha küçük yaştan itibaren kalb ve diliyle tekrarlayan Müslümanın karakterini sağlamlaştıran bu dua, onun Allah'tan başkası huzurunda eğilmesine izin vermez.

Dua, kulun Allah nazarındaki değerinin bir ölçüsüdür:

"Ey Muhammed! De ki; Sizin duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin."⁶

Bu hususu teyit eden bir diğer âyette şöyle buyrulur:

"Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım."⁷

"Dua etmekten kibirlenenler hakir olarak cehenneme gireceklerdir."⁸

Yüce Rabbimiz bizden her zaman dua etmemizi istemiş, samimiyetle yalvardığımız takdirde kabul buyuracağını bize duyurmuştur.

"Allah katında duadan daha değerli bir şey yoktur"⁹

buyuran Hz. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz de bunu vurgulamıştır. Allah'a yapılan dua hiçbir zaman karşılıksız kalmayacaktır.¹⁰ Aynı zamanda dua mü'minin silâhıdır.¹¹

Kalitesi ve tekerrürüne göre ruh ve bedene tesir eden duanın, kutsiyet ve ahlâk duygusunu da aynı zamanda kuvvetlendirdiği bilinen bir gerçektir. Duanın doğurduğu huzur tedavi için kuvvetli bir yardımcıdır.¹²

Dua ve ibadet insanı diğer canlı varlıklardan ayıran en büyük özelliktir. Dua, rızkın genişlemesini, sağlığın artmasını, ömrün hareketli olmasını sağladığı gibi bazı felaketleri de önler.¹³

İnanmış insanın hayatında önemli bir yeri olan dua ancak yaşanarak bilinebilir, onun yazı ile anlatılması güçtür.

İnsanoğlu tarihin hiçbir döneminde dua etmek ihtiyacından uzak kalmamıştır. Duadan maksat, unuttur gibi olduğumuz bir an Onun huzuruna yeniden çıkmaktır.¹⁴

Kur'ân dışında üçü muharref olmakla beraber dört ilahi kitap, insanları Allah'a duaya dâvet etmiştir. Nitekim, iptidai kabile insanları bile duygularını birtakım dua ve dans şeklinde ifadeye çalışmışlardır.

Büyük İslâm mutasavvıflarının dualarında orjinal yalvarma örnekleri bulunmaktadır. Rabia Hatun'un,

*"Ey Rabbim, eğer ben cehennem korkusu ile sana ibadet ediyorsam beni o cehenneminde yak."*¹⁵

diye başlayan duasındaki samimiyeti iyi anlamak ve yaşamak lâzımdır.

Vird ve zikir de duanın başka şekillerdeki tezahürü olarak değerlendirilmelidir.¹⁶

Dua ve Ubudiyyet birbirinden ayrılması mümkün olmayan iki mühim mefhumdur. Mücerret mânâda, isteklerimizi Allah'a duyurmanın en mükemmel aracı olan dua, kulun Ubudiyyet vazifesinin bir ifa vasıtasıdır. Ubudiyyet ise ibadetlerle yerine getirilir.

Dinlere göre farklılıklar gösteren ubudiyyet inanç ve tatbikatı, o din mensubunca kendi şartlarında ve kendine has kaidelerine göre yerine getirilir. Bunun dışında yine

---

her dinde, ubudiyyetin muayyen şartlarını yerine getirmekle yetinmeyen züht ve takva ehli kişiler vardır.

İnsanlarda fırsaten mevcut olan ubudiyyet, onların kalb ve imanlarını kuvvetlendiren, ahlâkî ve fikrî yapılarını yücelten bir olgunluk alametidir.¹⁷

İnsanın mesud ve bahtiyar hayat sürmesini sağlayan, ona insanlığın şerefini idrak ettiren Dua ve Ubudiyyet, kulun aczini itiraf ederek Halık'ına karşı kulluk vazifelerinin en doruk noktasındaki tezahürüdür.

Hayatını öncelikle imanın kurtarılmasına hasreden Bediüzzaman Said Nursî (1876-1960) hemen bütün eserlerinde, çok çeşitli imanî ve İslâmî problemler yanında hususiyle Dua ve Ubudiyyet mevzularına geniş yer vermiştir. Ona göre fert, Allah'a kul olduğunu idrak ettiği ölçüde nefsini birtakım sultaların esaretinden kurtarabilir. Bu da dua ile başlar, ubudiyyetle kemale erer.

Bediüzzaman imanı kuvvetlendirmek ve İslâmı bütün cemiyete maletmek yolunda giriştiği mücadelede ömrü boyunca haddi aşmaktan, siyaseti, mücadelesinin mihveri haline getirmekten son derece tevakki etmiş, biricik kurtuluşun Kur'ân'a sımsıkı sarılmak olduğunu vurgulamıştır.

Said Nursî uzun yıllar hapislerde kalmasına rağmen Risale-i Nur telif ve neşrini inkıtaa uğratmamıştır. Van'ın Ereğ Dağı'nda birkaç talebesiyle münzeri hayatından (1923-1925) sonra Onun asıl çileli ömrü başlamıştır.¹⁸ Hayatını gönüllerde iman ve Kur'ân hakikatlerini yerleştirmekle geçirmiş, millet ve memleket için canını vermekten çekinmemiştir.¹⁹ Kendisine zulmedenlere bile bedduada bulunmaması Onun bir başka özelliğini teşkil etmektedir.

"Benim fitratım zillet ve hakarete tahammül etmez." diyen Bediüzzaman'ın, ihlasla giriştiği ve ömrünün sonuna kadar aynı safiyette sürdürdüğü iman ve Kur'ân hizmeti ne yazık ki bazı kalem erbabınca anlaşılammış, Onun mücadelesi bir siyasî ekole hizmet veya ayrı bir dinî cereyan gibi vasıflandırılarak neşriyat yapılmıştır.²⁰

Bediüzzaman'ın yüz otuza ulaşan eserleri yalnızca Türkiye'de değil, dünyanın her tarafında okunmaktadır. Risaleler Arapça, İngilizce, Almanca, Fransızca, Urduca vb. dillere tercüme edilmiştir.²¹ Eserleri üzerinde akademik mahfillerde (master, doktora) araştırma ve incelemeler yapılmıştır. Son yıllarda Risale-i Nur Külliyyatı'nın fihrist, lügatçe, iyi bir kâğıt mizampaj ve basım tekniği ile yapılan neşirleri, onlardan daha büyük istifadeyi temin etmiştir. Bu çalışmalara Türkçe yönünden daha da ağırlık verilmesi²² çok teferruatlı görülen başlıkların (nokta, hülâsa, zeyl, mesele, burhan, şule, şemme, risale, zerre, habbe, hubab, katre, takriz, telvih, nükte, lemeât, söz vb.) asgariye indirilmesi ihmal edilmemesi gereken bir husus olarak mutalaa edilmelidir.

Asrın idrakine uygun bir üslup ve mantık dokusu içinde İslâmın günümüz insanına anlatılarak, iman boşluğunun evveliyetle doldurulması gerektiğine inanan Be-

---

diüzzaman, bütün eserlerinde Kur'ân'ı esas almıştır. Onun eserlerine Kur'ân-ı Ke-
rim'in mânevî bir tefsiri nazarıyla bakmak mümkündür. Dr. Muhammed İkbâl ile aynı
zamanlarda dünyaya gelmiş olan Said Nursî de Onun gibi Batı'nın aldatıcı ve parlak
görünüşüne aldanmamış, Batı medeniyetinin iç yüzünü ortaya çıkarmanın lüzumlu
olduğunu müdafaa etmiştir.

İman hakikatlerini açıklamayı baş gaye edinen Risale-i Nur, mü'minlerin iman
açısından yeniden yapılanmasında büyük rol oynamıştır. Sadece Türk tarihinde de-
ğil, insanlık tarihinde de büyük inkılapların cereyan ettiği bir asırda, nerede ise bir
yüzyıla yakın ömür süren Said Nursî, fikri hayatında zikzaklar çizmeyen bir âlimdir.
Bu bakımdan **Risale-i Nur**, "*Tasavvur değil, tasdiktir; teslim değil, imandır; marifet
değil şahadettir; taklid değil, tahkikdir.*"²³ Ona göre asrımız insanını en büyük derdi
iman zaafıdır; bunun neticesi sathileşen İslâmî idraktır. Öyle bir nesil yetişmeli ki, bu
nesil ehl-i dalalete boyun eğmesin, nasıl hareket edeceğini bilsin, dünyayı avucuna
alsın, fakat kalbinde ona asla yer vermesin!

Risalenin telifinden günümüze takriben yetmiş kusur yıl geçmiş bulunuyor. Bugün,
yazıldığı döneme nisbetle, ülkemizde ve dünyada okuyanı, merak edeni, araştıranı
her geçen gün artış kaydediyor. Bu alakayı celbeden en büyük hususiyetlerden biri
Müslümanların vazifelerini ehemmiyet derecesine göre sıralayamamaları, iman ve
Kur'ân hakikatlerini neşretmeyi ikinci, hatta üçüncü derecede mutalaa etmeleridir.²⁴

Ona göre bugün İslâm âleminin üç büyük düşmanına (cehalet, ihtilaf, fakirlik) karşı
girişilecek mücadelede muvaffakiyet sağlanmadıkça İslâm dünyası kendinden
bekleneni tam mânâsı ile veremeyecektir.²⁵

Tarihi seyri içinde çok çeşitli mevzuları nakli ve akli delillerle izah eden Bediüz-
zaman, evveliyetle insana değer vermiş, onun imanî ve fikrî yapısının kemalini sağ-
lamak istemiştir.²⁶ Bu bakımdan kul Hâlikine karşı aczini itiraf ederek Dua ve
Ubudiyyet'e sınımsız bir şekilde sarılmalıdır. Takriben 6000 küsur sayfaya bâliğ olan
Risale-i Nur Külliyyatı'nın hemen her yerinde alaka kurulduğu nisbette Dua ve Ubu-
diyyet mevzularına temas edildiği görülecektir.

Biz bu tebliğimizde Dua ve Ubudiyyet'in tali derecede ele alındığı bölümlerden çok,
doğrudan Dua ve Ubudiyyet'i mevzu edinen bölümleri tesbitle çeşitli açılardan tahlil
etmeye çalışacağız.

Umumi olarak incelendiği zaman Risale-i Nur Külliyyatı'nda Dua'nın, Mektubat, Sözler
ve Mesnevi-i Nuriye'de, Ubudiyyet'in de, Sözler ve Lem'alarda mufassal bir şekilde
yer aldığı görülür.²⁷

Teferruata girildiği takdirde Külliyyat'daki dualar şu başlıklar altında toplanabilir:

1. Âlemin yaratılış sebebi.

-
2. *Cenab-ı Hakkın dua etmemizi isteyişi.*
  3. *Bediüzzaman'ın bazı duaları, beddua etmediği.*
  4. *Bidatlardan sakınmanın dua ile olacağı.*
  5. *Kâinatta her varlığın dua ettiği.*
  6. *Duanın bereketi, usulü, mânevî ilaç oluşu, tesiri.*
  7. *Duanın, halis bir iman neticesi oluşu.*
  8. *Fiili ve kavli dua.*
  9. *Hz. Yunus, Hz. Eyyub, Hz. Peygamber (a.s.m.), Hz. Ali ve Veysel Karani'nin duaları.*
  10. *İmanın duayı lüzumlu kıldığı.*
  11. *Duanın menbaı ve hastalıklı insanın duası.*
  12. *Yağmur duası ve neticelerinin görülmesi.*
  13. *Umumi duaların kabul şartları.*
  14. *İnsanın asli vazifesinin iman ve dua olduğu.*
  15. *Her duanın kabul edilip edilmemesi.*
  16. *Hastalık hali ve bunun duayı gerektirdiği.*

Aynı şekilde **ibadet ve ubudiyet mefhumları** Risale-i Nur Külliyyatı'ndan araştırıldığı zaman belli başlı şu mevzuların yer aldığı görülür:

1. *Allah'tan başka ibadet edilecek büyük yoktur.*
2. *Dünya-âhiret saadeti ibadetle kaimdir.*
3. *Kâinattaki bütün varlıklar Allah'a ibadet ederler.*
4. *Hastalık ve tefekkürün ibadetle alakası.*
5. *İbadetin ehemmiyeti ve faydaları.*

-
6. İnsanların ve cinlerin Allah'a ibadet için yaratıldıkları.
  7. İbadetin anlamı, şartları ve rekabet kabul etmeyişi.
  8. Şahsî kemalâtın ibadetle elde edilebileceği, kalb, akıl ve hayal kuvvetlerini ibadetle meşgul etmek gerektiği.
  9. Kur'ân okumanın başlıbaşına bir ibadet olduğu.
  10. Bütün ibadetin fihristesinin namazda toplandığı.
  11. Takvanın en mükemmel ibadeti teşkil ettiği.
  12. Ubudiyyetin esasının insanın acz, fakr, kusur ve noksanını bilmek olduğu.
  13. İbadetin tecrübe değil, teslimiyet gerektirdiği.

Dua ve ubudiyyetle alakalı mevzuları böylece ana hatlarıyla tespit ettikten sonra şimdi aynı mevzuların teferruatlı olarak Risale-i Nur Külliyyatı'nda nasıl geçtiğini, izah ve yorumunun nasıl yapıldığını görmek için Sözler'e bakalım:

Bediüzzaman bu eserinde²⁸ dua mevzuunu tetkikle,

"De ki: Eğer duanız olmasa Rabbim katında ne ehemmiyetiniz var?"²⁹

âyet-i kerimesi ile başlıyor ve hemen sözün başında "İmanın duayı bir vesile-i kati olarak iktiza ettiği, fitrat-ı insaniye onu şiddetle istediği gibi, Cenab-ı Hak "Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var?" diye ferman ediyor cümleleriyle dikkatleri çektikten sonra, **"Bana dua edin, size cevap vereyim."**³⁰ âyet-i kerimesi ile mevzuyu pekiştiriyor.

Malum olduğu üzere Onun eserleri her şeyden önce Kur'ân'ın bir tefsiri mahiyetindedir ve mevzular iyi anlaşılın diye temsil ve teşbihlere yer verilmiştir.

"Risale-i Nur Külliyyatı Kur'ân-ı Kerim'in cihanşümül bahçesinden derilen bir gül demetidir."³¹

Risale-i Nur Külliyyatı'nda dikkatimizi çeken diğer bir husus, mevzuların, yeri geldikçe soru-cevap şeklinde izah edilmesi, yeri geldikçe de mücmelen yazılan bölümün mufassal olarak ele alınmasıdır. Nitekim Dua mevzuuna da Bediüzzaman aynı tarzda girmiş ve: "Birçok defa dua ediyoruz, kabul olmuyor. Halbuki âyet umumidir, her duaya cevap var' dersin, işte benim cevabım" sözleriyle mevzuu şöyle tevcih etmiştir:

"Cevap vermek ayrıdır, kabul etmek ayrıdır. Her dua için cevap vermek var. Fakat kabul etmek, hem aynı matlubu vermek Cenab-ı Hakkın hikmetine tabidir. Hasta bir çocuk, hekime seslenerek 'bana bak' der. Hekim: 'Ne istersin, cevap ver' der. Çocuk: 'Şu ilacı bana ver,' der. Hekim, ya aynen çocuğun istediğini verir, yahut onun maslahatınabinaen ondan daha iyisini verir, yahut hastalığına zarar olduğunu bilir, hiç vermez. İşte Cenab-ı Hakim-i Mutlak, hazır nazır olduğu için abdin duasına cevap verir. Vahşet ve kimsesizlik dehşetini huzuruyla ve cevabıyla ünsiyete çevirir."³²

Bediüzzaman'a göre dua bir ubudiyyettir. Ubudiyyet ise, semerat-ı uhrevidir. Dünyevî maksatlar ise o nevi dua ve ibadetin vakitleridir. Mevzuu biraz daha tavzih etmek için yine aynı eserinde şöyle diyor:

"Meselâ yağmur namazı ve duası bir ibadettir. Yağmursuzluk, o ibadetin vaktidir, yoksa o ibadet ve dua yağmuru getirmek için değildir. Eğer sırf o niyet ile olsa o dua, o ibadet hâlis olmadığından, kabule lââyık olmaz."

"Demek dua, bir sırr-ı ubudiyyettir. Ubudiyyet ise, halisen livechillah olmalı, yalnız aczini izhar edip, dua ile Ona iltica etmeli; Rububiyetine karışmamalı. Tedbiri Ona bırakmalı, hikmetine itimat etmeli, rahmetini ittiham etmemeli."

Bu izahlardan da gayet vazih olarak anlaşılmaktadır ki, Bediüzzaman burada önce duayı açıklamakta, kulun vazifesini izah ettikten sonra dua-ubudiyyet alakasını belirtmektedir.

Yukarıda meali verilen âyeti tefsir sadedinde,

"Bütün mevcudât, herbiri birer mahsus tesbih ve birer hususi ibadet, birer has secde ettikleri gibi, bütün kâinattan dergâh-ı ilâhiyeye giden bir duadır" ifadesiyle kâinatta her varlığın, kendine mahsus lisanıyla Cenab-ı Haktan talepte buldukları, "fitrî lisanlarıyla Cevâd-ı Mutlak'tan idame-i hayatları için bir nevi rızık hükmünde bazı metalibi istiyorlar" neticesine ulaşmaktadır. Ona göre, duanın dördüncü nevini teşkil eden dua, bizim duamızdır ve iki

---

kısımdır: 1. Fiilî ve hâlî, 2. Kalbî ve kalî."

"Meselâ eshaba teşebbüs dua-yı fiilidir. Esbabın ictimalı, müsebbibi icad etme için değil belki lisan-ı hal ile müsebbibi Cenab-ı Hak'tan istemek için bir vaziyet-i marziye almaktır. Lisan ve kalbi ile dua etmek ise, eli yetişmediği bir kısım metalibi istemektir."

Bu veciz açıklamadan sonra Bediüzzaman Sözler'deki dua mevzuunu şu cümleleriyle noktalamaktadır:

*"İşte ey aciz insan! Dua gibi hazine-i rahmetin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin medarı olan bir vesileyi elden bırakma, ona yapış... Bir abd-i külli ve bir vekil-i umumi gibi **'Ancak senden yardım isteriz'**³³ de; kâinatın güzel bir takvimi ol."*

Bu izahta, beş vakit namazda okuduğumuz Fatiha sûresindeki bir âyete atıf yapılarak mevzuun ehemmiyeti bir kere daha pekiştirilmiştir.

Risale-i Nur Külliyyatı'nda Dua mevzuunu Mektubat eserinde şu şekilde ifade etmektedir: "**Mü'minin mü'mine en iyi duası nasıl olmalıdır?**" Bu suale Bediüzzaman'ın cevabı:

*"**Esbab-ı kabul derecesinde olmalı.** Çünkü bazı şerait dahilinde dua makbul olur. Ezcümle dua edileceği vakit istiğfar ile mânen temizlenmeli, sonra makbul bir dua olan salavât-ı şerifeyi şefaâtçi gibi zikretmeli ve ahirde yine salavat getirmelidir."³⁴*

Bir âyet-i kerimede şöyle buyrulur:

"Ey Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi Cehennem azabından koru."³⁵

Said Nursî, bu ve benzeri âyetlerle dua etmek,

---

*"Hem hulus ve huşu ile dua etmek, her namazın sonunda bilhassa sabah namazından sonra, hususan mescidlerde, hususen leyalî-i meşhurede, Ramazanda, Leyle-i Kadir'de dua etmek kabule karin olması Rahmet-i İlahiye'den kaviyyen me'muldür."*³⁶

sözleriyle, duanın adabını, makbuliyet şartlarını, vakitlerini, duaya istiğfar ile başlamak gerektiğini, kabul olması müjdelenen hususî anlarını, dua edilecek mahalleri, mübarek gecelerde dua etmenin faziletini, âyet ve hadis-i şeriflerle dua etmenin bereketini mücmelen beyan etmektedir.

Bediüzzaman, Sözler (23. söz, 1. mebhas, 5. nokta)'de izah ettiği

"De ki: Eğer duanız olmasa Rabbim katında ne ehemmiyetiniz var?"³⁷

âyet-i kerimesini bu kere Mektubat (24. mektubun 1. zeyli)'inde beş nükte halinde açıklamaktadır:

"1. Nükte: Dua bir sırr-ı azim-i ubudiyettir; ubudiyetin ruhu hükmündedir. Üç nevidir:

"1. İstidat lisanıyla dua; buna ictima-ı esbab bir nevi duadır, denir.

"2. İhtiyac-ı fitrî lisanıyla dua; bütün zihayatların iktidar ve ihtiyarları dahilinde olmayan hacetleri için Halik-i Rahim'den bir nevi duadır.

"3. İhtiyaç dairesinde zîşuurların duasıdır ki bu da iki kısımdır. Halis kalbin lisanıyla ise, ekseriyet-u mutlaka iki makbuldur. İkinci kısım, meşhur duadır. Fiili ve kavli diye ikiye munkasimdir; meselâ çift sürmek fiili bir duadır.

"2. Nükte: Duanın tesiri azimdir. Hususan duâ külliyyet kesbederek devam etse, netice vermesi galiptir. Halik-i Âlem istikbalde o Zât'ı (Hz. Muhammed), nev-i beşer nâmına, o gelecek duayı kabul etmiş, kâinatı halk etmiş. İşte ey Müslüman! Senin rûz-ı mahşerde böyle bir şefiin var. Bu şefiin şefaatin kendine celbetmek için Onun sünnetine ittiba et!

"3. Nükte: Dua-yı kavli-i ihtiyarının makbuliyeti iki cihetledir; ya aynı matlubu ile makbul olur veyahut daha evlası verilir. Meselâ birisi kendine bir erkek evlat ister, Cenab-ı Hak Hz. Meryem gibi bir kız evladını verir. 'Duası kabul olunmadı' denilmez; 'daha evlâ bir sûrette kabul edildi' denilir. Bazan kendi dünyasının saadeti için dua

---

eder, duası ahiret için kabul olunur; 'duası reddedildi denilmez'; belki 'daha evlâ bir sûrette kabul edildi' denilir. Biz Cenab-ı Hak'tan isteriz, O da hikmetine göre bizimle muamele eder. Meselâ hasta bal ister, tabib-i hâzık, sıtması için sulfata verir. Buna 'Tabib beni dinlemedi' denilmez. Belki 'âh-u fîzarını dinledi, işitti, cevap da verdi, maksudun iyisini yerine getirdi' denir.

"4. Nükte: Duanın en güzel, en lâtif, en leziz, en hâzır meyvesi şudur: Dua eden adam bilir ki, birisi onun sesini dinler, derdine derman yetiştirir. Onun kudret eli herşeye yetişir. Bir Kerim Zât var, ona bakar, ünsiyet verir. Bu kişi Onun huzurunda kendini tasavvur ederek bir ferah, bir inşirah duyar, dünya kadar ağır yükü üzerinden atıp '**Elhamdü lillah**'³⁸ der.

"5. Nükte: Dua ubudiyetin ruhudur ve halis bir imanın neticesidir; çünkü dua eden adam, duasıyla gösteriyor ki, bütün kâinata hükmeden birisi var, en küçük işlerime ittiları var. Nitekim, 'Rabbimiz buyurdu ki: **Bana dua edin, size cevap vereyim.**'³⁹ Eğer vermek istemeseydi, istemek vermezdi. Burada mantıkî bir cümle ile mesele en veciz şekilde anlatılmıştır."

Umumi hatlarıyla bu beş nüktede izah edilen Dua ve Ubudiyet kavramlarının insicamlı ve mantıkî bir silsile takip ettiği görülmektedir. Burada mevzua evveliyetle duanın, ubudiyetin büyük bir sırrı olduğu izah edilerek girilmekte, duanın büyük bir tesiri bulunduğu, âlemin yaratılış sebebini de duada aramak lüzumu vurgulanmaktadır.

Halk arasında bazılarının "*Dua ettim ama kabul olunmadı vb*" tarzındaki serzenişlerine en güzel ve muknî cevaplar burada⁴⁰ verilmekte, bazı misaller getirilerek mevzuu avamın da anlaması temin edilmektedir. Burada (3. nükte) ehemmiyetle üzerinde durulan husus, "*Cenab-ı Hak'tan isteriz, O da hikmetine göre bizimle muamele eder*" cümlesinde özetlenmekte, "*Meselâ hasta bal ister, tabib-i hazık, sıtması için sulfato verir.*" izahı ile de mesele vuzuha kavuşturulmaktadır.

Bediüzzaman'a göre "*Duanın en güzel, en leziz, en hayırlı meyvesi onun bir dinleyeninin*" bulunmasıdır. Yine Ona göre dua halis bir imanın neticesidir. Halis bir iman duayı, dua da imanı zaruri kılar. Burada Bediüzzaman'ın "*bütün ehl-i imanın mütemadiyen kemal-i hulus, iştiyak ve dua ile istedikleri saadet-i ebediye onlara verilmesin, O Rahim-i Mutlak bütün onların duasını, kabul etmesin*"⁴¹ tarzındaki tespitlerine hassaten dikkatlerinizi çekmek isterim. Gayet vazih olarak anlaşılmaktadır ki, mü'min tam bir olgunlukla, inkıtasız şekilde duaya mülazemette bulunacak, mutlak kabulünü de yalnız Hâlık-i Kerim'inden bekleyecektir.

Bediüzzaman bir başka eserinde,⁴² "*Dualar, tevhid ve ibadetin esrarına numunedir; dua eden kimse de, kalbimde dolaşan arzu ve isteklerimi, Cenab-ı Hak işitir deyip Kâdir olduğuna itikat etmelidir*" cümlesiyle, Dua mevzuuna bir başka zaviyeden bakarak, tevhid ve ibadet sırlarına duanın bir numune teşkil ettiğine dikkatimizi çekmektedir. İstek ve arzularımızı Cenab-ı Hakka arzetmenin yegane yolunun dua olduğu bu açıklamanın akabinde yer almaktadır. Yine aynı eserinin bir başka

---

yerinde⁴³ "**Bana dua edin size cevap vereyim**"⁴⁴ âyetinin tefsiri sadedinde şu izahatı veriyor:

"Bazı dualar icabete iktiran etmez diye iddiada bulunma. Çünkü dua bir ibadettir. İbadetin semeresi ahirette görülür. Dünyevî maksatlar ise, namaz vakitleri gibi, dualar ibadet için birer vakittirler, duaların semeresi değildirler. Keza, zâlimlerin tasallutu ve belaların nuzulü bazı hususî dualara vakittir."

Bazıları herhangi bir arzusuna iletir iletmez Cenab-ı Hak'tan müsbet bir tecelliye hemen mazhar olmak ister. Eğer arzusunun isâf biraz gecikirse, "*Dua ediyorum, ediyorum, emelime kavuşamıyorum vb.*" şekilde serzenişte bulunur, hatta yakınlarına artık bundan sonra duayı bırakacağını bile söyler. Yukarıdaki satırlar böyle düşünenlere karşı Risale-i Nur'un mantikî, ilmî, psikolojik ve muknâ cevaplarıdır. Bu tür sual ve cevapları mütalaa edenler, hem imanlarını şüpheden kurtarmış, hem de kalblerini mutmain kılmış olurlar.

Mesnevî-i Nuriye'nin bir başka yerinde (s. 200) Dua üç kısma ayrılmaktadır:

- 1. İnsanın lisanıyla yaptığı kavli dua.*
- 2. Nebâtât, eşcârın, bilhassa bahar mevsiminde lisan-ı ihtiyaçla yaptıkları ihtiyaç dualar.*
- 3. Tahavvül, tekemmül şe'ninde olan şeylerin, lisan-ı istidat ile hissedilen istidadî duaları her şey Cenab-ı Hakki tesbih ettiği gibi lisanıyla, ihtiyacıyla, istidadıyla dahi Allah'a dua eder.*

Daha önce yeri geldiğinde açıkladığımız üzere burada da kâinattaki bütün varlıkların kendi lisanlarıyla Cenab-ı Hakka niyazda buldukları, dua ettikleri izah edilmekte, mevzu ile alakalı âyet-i kerimelere bazan atıf yapılmaksızın zımnen dikkatler oraya çekilmektedir.

Risale-i Nur Külliyyatı bir bütün olarak mutalaa edildiğinde görülecektir ki çoğu zaman Dua ve Ubudiyyet mefhumları birlikte izah edilmiş, bu iki terimin birbiriyle olan alâkasına dikkat çekilmiştir.

Bediüzzaman Lem'alar (s. 136)'da Ubudiyyet hakkında şu satırları kaleme almıştır:

"Ubudiyyet bir emr-i ilahiye ve rıza-ı ilahiye bakar. Ubudiyyetin daisi

---

emr-i ilâhi ve neticesi rıza-ı Hak'tır. Semerât-ı ve fevâidi uhreviyedir. Fakat ilel-i gaiye olmamak, hem kasten istenilmemek şartıyla dünyaya ait faydalar ve istenilmeden verilen semereler ubudiyete münafi olmaz."

İslâm'da ubudiyet mühim bir yer işgal eder⁴⁵ ve Cenab-ı Hakka kulun yakınlığının bir işareti sayılır. Kul ne kadar samimiyet ve ihlasla ubudiyete mülazemet ederse, o nisbette Kadir-i Mutlak'ın sevgilisi olur. Bu ehemmiyetli noktayı hemen bütün eserlerinde yeri geldikçe vurgulayan Said Nursî, burada da aynı ehemmiyeti bir kere daha izah ederek şöyle demektedir:

"İşte bu sırrı anlamayanlar, Evrad-ı Kudsiye-i Nakşibendi'yi veya Cevşen-i Kebir'i o faydaların bazılarını maksud-ı bizzat niyet ederek okuyorlar. O faydaları göremiyorlar, göremeyecekler ve görmeye de hakları yoktur... Onlar niyet etse, ihlası bir derece bozulur. Belki ubudiyetten çıkar ve kıymetten düşer."⁴⁶

Bediüzzaman'a göre

"Ubudiyetin esası olan acz ve fakr, medar-ı necat ve halas yalnız ihlastır. İhlası kazanmak çok mühimdir. Bir zerre ihlaslı amel, batmanlarla halis olmayana müreccahtır."⁴⁷

Diyebiliriz ki, Onun hemen bütün eserlerinde üzerinde durduğu en mühim husus ihlas olmuştur. İhlassız hiçbir müsbet neticenin alınamayacağı da bir hakikattir. Ubudiyetin tam mânâsıyla ifasında da kulun ihlaslı davranışının büyük ehemmiyetini izah eden Said Nursî, Ubudiyette aslolan bir diğer temel faktörü de şöyle açıklamaktadır:

"Ubudiyette ancak teslimiyet vardır, tecrübe yoktur; çünkü seyyid, abdini imtihan edebilir; keza insan Rabbini tecrübe edemez."⁴⁸

Yine Bediüzzaman'a göre

"İbadet, dünya ve ahiret saadetlerine vesile olduğu gibi dünya ve ahiret işlerini tanzime sebeptir; şahsî ve nev'î kemâlâta vasıtaadır. Allah ile kul arasında pek yüksek bir nisbet ve şerefli bir rabıtaadır."⁴⁹

Said Nursî ihlas sahibi bir kul Halikine ubudiyetle yaklaşır ve Onun rızasını da yine bu yolla kazanabilir tesbitinden sonra:

"Ey nefis! İnsan, şecere-i hilkatın meyvesi olduğundan dünyaya bakan bir mahluktur. Ubudiyet ise, onun yüzünü fenadan bekaya, halktan Hakka, çeviren mebde ve münteha ortasında bir nokta-i ittisaldır."⁵⁰

Hayat ve kâinat arasındaki alakaya çeşitli zaviyelerden dikkat çeken Risaleler, adeta bu iki mefhumun birbirini tamamlayışlarına önem verilmesi zaruretini dile getirmekte, kavramın bu iki ubudiyetle olan bağlantısına veciz bir şekilde dikkat çekmektedir.

"Kâinatın neticesi hayat olduğu gibi, hayatın neticesi olan şükür ve ibadet dahi kâinatın sebab-i hilkati ve neticesidir. Kâinatın Sani-i Hayy-ı Kayyûmu... zihayatlardan nimetlere karşı teşekkür ve evamir-i Rabbanisine karşı itaat ve ubudiyetle mukabele etmelerini ister."⁵¹

"Görmez misin ki, göklerde olanlar ve yerde olanlar, güneş, ay ve yıldızlar, dağlar, ağaçlar ve hayvanlar ve insanların birçoğu Allah'a secde eder..."⁵²

âyetinin tefsiri hakkında Bediüzzaman Said Nursî şöyle diyor:

"Kur'ân-ı Hakîm tasrih ediyor ki, arştan ferşe, yıldızlardan sineklere kadar herşey Cenab-ı Hakka ibadet, hamd ve tesbih eder. Fakat ibadetleri mazhar oldukları esma ve kabiliyetlerine göre çeşit çeşittir."⁵³

Enteresan ve calib-i dikkat bir dua numunesi de Hz. Eyub'undur (a.s.). Bediüzzaman'ın kaleminde okuyalım:

"Hz. Eyyub (a.s.) hastalığın azim mükâfatını düşünerek kemal-i sabırla tahammül edip kalmış, sonra yaralarından tevellüd eden kurtlar kalb ve

---

lisanına iliştikleri için: 'Ya Rab! Zarar bana dokundu. Lisanen zikrime ve kalben ubudiyetime hâlel veriyor'⁵⁴ diye münacaat edip, Cenab-ı Hak hâlis ve safi, gararsız, o münacâatı kabul etmiş."⁵⁵

Said Nursî, Hz. Eyyub (a.s.) hakkındaki, Onun duasını ihtiva eden âyet-i kerimeyi kısaca beyan ettikten sonra sözü, cemiyetimizin içinde bulunduğu duruma getirerek şöyle bir neticeyi gözler önüne seriyor:

"Hz. Eyyub'un (a.s.) zâhiri yara hastalıklarının mukabili, bizim bâtinî, rûhi ve kalbî hastalıklarımız vardır. İç dışa, dış içe bir çevrilsek Hz. Eyyub'tan daha ziyade yaralı ve hastalıklı görüneceğiz; çünkü işlediğimiz her bir günah, kafamıza giren her bir şüphe, kalb ve ruhumuza yaralar açar."⁵⁶

Bu belîğ izahatla içtimaî bünyemizi neşterleyen Bediüzzaman'ın derman eylediği derin efkâr karşısında hissiz davranmak kâbil midir? Hangi mü'min bu muknî, içtimaî, ruhî ve mantıkî açıklamalardan nefsi bir ders çıkarmak lüzumundan kendini müstağni kılabilir?

Said Nursî'nin birçok âyet-i kerime ve hadis-i şeriflere mantıkî, ruhî, tatminkâr ve mukni yorumlar getirdiğini ifade etmiştik. Şimdi arzedeceğimiz

"Senden başka ilah yoktur. Seni her türlü noksandan tenzih ederim. Gerçekten ben kendine zulmedenlerden oldum."⁵⁷

âyet-i kerimesi de bunlardan biridir. Balığın karnında kalan Hz. Yunus'un (a.s.) Cenab-ı Hakka karşı bu büyük münacatı aynı zamanda mühim bir vesile-i icâbe-i duadır. O vaziyette esbab bilküllüye sükut etmiştir; çünkü o halde Ona necat verecek öyle bir zât lâzım ki, hükmü hem balığa, hem denize, hem geceye, hem cevvi semaya geçebilsin.

Bediüzmaman bu âyet-i kerimeyi tefsirden sonra sözü yine cemiyetin içler acısı durumuna getirerek bir sosyolog edasıyla şu ibretimiz tabloyu dikkatimize sunuyor:

"Hz. Yunus'un (a.s.) birinci vaziyetinden yüz derece daha müthiş bir vaziyetteyiz. Gecemiz istikbaldir, istikbalimiz nazar-ı gafletle Onun gecesinden yüz derece daha karanlık ve dehşetlidir... Madem hakiki vaziyetimiz budur; biz de Hz. Yunus'a (a.s.) iktidaen, umum esbaptan yüzümüzü çevirip, doğrudan

---

*doğruya Müsebbibü'l-Esbab olan Rabbimize iltica ederek aynı duayı tekrarlamalıyız. Nasıl ki o münacatın neticesinde Hz. Yunus'a (a.s.) balık bir binek, bir denizaltı, deniz bir güzel sahra, gece mehtaplı bir lâtif sûret almış, biz dahi o münacatın sırrıyla bu duayıokumalıyız."*⁵⁸

Bir evvelki âyet-i kerimede olduğu gibi Üstad bu âyet-i kerimeyi de günümüz şartları muvacehesinde tefsir etmekte kıyamete kadar baki Kitab-ı Mübinimiz'in bu vasfını daha ispata çalışmaktadır.

Bu tür nakillere daha fazla yer vermemekle beraber Külliyyat'tan parça parça da istifade edilebileceğini meraklı her insanın zihnini kurcalayan dinî birçok suale içti-maî, ruhî, mantıkî ve tatminkâr cevapları bu eserlerde bulabileceğini belirtmeliyiz. Onun ilmi dayanağı, insicamlı mantık örgüsü, problemleri idrakı, ufkunun genişliği, ifadelerinin berraklığı, ihatalı bakış açısı vb. Risale-i Nurlara aksetmiş hususiyetlerden bazılarıdır.

Sözlerimi Onun ibadetle alakalı şu veciz cümlesiyle⁵⁹ noktalamak isterim:

"İbadetin ruhu ihlastır, ihlas ise, yapılan ibadetin, yalnız emredildiği için yapılmasıdır. Eğer başka bir hikmet ve bir fayda ibadete illet gösterilirse, o ibadet bâtıldır."

** Doç. Dr. OSMAN CİLACI: 1940'da Antalya'da doğdu. İlk, orta öğrenimini Antalya'da, yüksek öğrenimini İstanbul İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı (1964). Ortaöğretim kurumlarında öğretmenlik ve idarecilik yaptı. Vatanî görevinin ardından Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'ne Dinler Tarihi öğretim görevlisi olarak tayin edildi. Branşıyla ilgili araştırmalarda bulunmak üzere Ortadoğu ülkelerine (1975, 1977) ve Almanya'ya gitti (1980). Dinler Tarihi Anabilim Dalı'ndaki doktorasını Erzurum İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı (1976). Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'nde Dinler Tarihi öğretim üyeliğinde bulundu (1970-76). Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yardımcı Doçentliğine tayin edildi (1985). Millî ve Milletlerarası kongre ve sempozyumlara tebliğle katıldı. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Dinler Tarihi Anabilim Dalı'na naklen tayin edildi (1994). Telif ve tercüme 20 eseri bulunmaktadır.

Bazı eserleri: Kur'ân Işığında Üç Peygamber Üç Kitap, (1976). İlahi Dinlerde Oruç, Hac ve Kurban, (1980). Psiko-Sosyal Açından İlahi Dinlerde Dualar, (1980). Hıristiyanlık Propagandası ve Misyonerlik Faaliyetleri, (1982). Muhammed Kutub,

---

Barnaba İncili, (Arap. çev.) (1988). Abdurrahman Aygün, Barnaba İncili, (Osm. sad.) (1989). Dinler ve İnsanlar, (1990). Genel Hatlarıyla Dinler Tarihi, (1994). Günümüz Dünya Dinleri, (1995).

2 Ferit Develioğlu, Osmanlıca-Türkçe Lugat, Ankara, 1971.

3 Dr. Toshihiko Izutsu, Kur'ân'da Allah ve İnsan, (Çev: S. Ateş) Ankara, 1975, s. 9.

4 en-Nevevi Muhyiddin, el-Ezkhar, Kahire, 1952; el-Makdisi Kitabı'l tevvabin, Beyrut, 1986.

5 Tahiru'l-Mevlevi Olgun, Müslümanlık'ta İbadet Tarihi, İstanbul, 1963, s. 79.

6 el-Furkan, 77. Buhari'nin belirttiğine göre (İman: 2) iman anlamına da gelen dua, bu âyete göre "...İmanınız olmasaydı Rabbim size ne diye değer versin" şeklinde tefsir edilmiştir.

7 ez-Zâriyat, 56.

8 el-Mü'min, 60.

9 Tirmizi, Da'avât, hadis no: 3370.

10 "Bana dua ediniz, karşılığını vereyim..." (el-Mü'min, 60).

11 Keşfu'l-hafâ, I. 485.

12 Alexis Carrel, dua, (Çev: M. Alper Yüçetürk) İstanbul, 1962, s. 20.

13 Prof. Dr. M. Cemal Sofuoğlu, Açıklamalı Dua Kitabı, Ankara, 1992, s. 22.

14 Fenelon, Kızların Eğitimi, (Çev: B. Fırtına, İ. Öztürk) İstanbul, 1967, s. 74.

15 Cavit Sunar, Ana Hatlarıyla İslâm Tasavvufu Tarihi, Ankara, 1978, s. 17.

16 Osman Cilacı, İlahi Dinlerde Dualar, Konya, 1982, s. 24 vd.

17 Geniş bilgi için bkz. Kur'ân'da Uluhiyyet, İstanbul, 1987.

18 İsmail Kara, Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi, İstanbul, 1987, II, 314.

19 Eşref Edib, Bediüzzaman Said Nursî Hayatı, Eserleri, Mesleği, İstanbul, 1952; Necmettin Şahiner, Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursî, İstanbul, 1979; Cemal Kutay, Bediüzzaman Said Nursî, İstanbul, 1980.

20 Bkz. Prof. Dr. Neşet Çağatay, Türkiye'de Gerici Eylemler, Ankara, 1972; Dr. Neda

---

Armaner, İslâm Dini'nden ayrılan Cereyanlar, Nurculuk, Ankara, 1964.

21 Hüseyin Aşûr, İslâm Dünyasının 20. Asırda Yeniden Yapılanması ve Bediüzzaman Said Nursî, (Milletlerarası Sempozyumu), İstanbul, 1992, (Bildiriler).

22 21. Bizzat Bediüzzaman "Kader bana Türkçeyi az vermiş, hatta hiç vermemiş, dikkatinizle bana yardım edin" (Volkan, 24.3.1909, sy.83) sözleriyle bunun zaruretine işaret etmiş bulunmaktadır.

23 Bediüzzaman, Sikke-i Tasdik-i Gaybi, s. 239.

24 Ahmet Akgündüz, İslâm Dünyasında Kimlik Problemi ve Bediüzzaman Said Nursî, (Bildiriler) İstanbul, 1992, s. 92.

25 Geniş bilgi için bkz. Necmettin Şahiner, Said Nursî ve Nurculuk Hakkında Aydınlar Konuşuyor, İstanbul, 1977.

26 "Hz. Mevlânâ benim zamanımda gelseydi Risale-i Nur'u, ben O'nun zamanında gelseydim Mesnevi'yi yazardım. O zaman hizmet Mesnevi tarzındaydı, şimdi ise Risale-i nur tarzındadır" (Bediüzzaman Said Nursî).

27 Teferruat için bkz. Risale-i Nur Külliyyatı Fihrist ve İndeksi, İstanbul, 1994.

28 Sözler, 23. sözün I. Mebhas, 5. noktası.

29 el-Furkan, 77.

30 el-Mü'min, 60.

31 Ali Ulvi Kurucu, Asâ-yı Mûsa, s. 256.

32 Sözler, s. 287.

33 el-Fatiha, 5.

34 Mektubat, 23. Mektup, 1. sual, s. 270.

35 el-Bakara, 201.

36 Mektubat, 270.

37 el-Furkan, 77.

38 el-Fatiha, 2.

39 el-Mü'min, 60.

---

40 Mektubat, s. 291.

41 Mektubat, s. 291.

42 Mesnevi-i Nuriye,s. 74.

43 Mesnevi-i Nuriye,s. 190.

44 el-Mü'min, 60.

45 Bir âyet-i kerimede, "Ey insanlar! İbadet ediniz..." (el-Bakara, 21) buyrulur.

46 Lem'âlar,s. 136.

47 Lem'âlar, s. 137.

48 Mesnevi-i Nuriye,s. 126.

49 İşârâtü'l-İ'câz, s. 140.

50 Sözlür, s. 327.

51 Lem'âlar, s. 325.

52 el-Hac, 18.

53 Sözlür, s. 317.

54 el-Enbiya, 83.

55 Lem'âlar, s. 14.

56 Lem'âlar, s. 14.

57 el-Enbiya, 87.

58 Lem'âlar, s. 13.

59 İşârâtü'l-İ'câz,s. 142.